

ชุดกิจกรรมส่งเสริมการเห็นคุณค่าศิลปะชุมชนสำหรับเยาวชน : กรณีศึกษางานลายคำ สกุลช่างลำปาง*

ACTIVITY PACKAGE TO CREATE VALUE APPRECIATION OF COMMUNITY ART FOR YOUTH: CASE STUDY OF LAMPANG GOLD LEAF LACQUER DECORATIONS

ณัฐพล ศรีใจ*, อภิชาติ พลประเสริฐ

Nattapol Srijai*, Apichart Pholprasert

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

Faculty of Education, Chulalongkorn University, Bangkok, Thailand

*Corresponding Author E-mail: N.Srijai@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาหลักการสร้างชุดกิจกรรมส่งเสริมการเห็นคุณค่าศิลปะชุมชนสำหรับเยาวชน : กรณีศึกษางานลายคำสกุลช่างลำปาง เป็นงานวิจัยประเภทวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยใช้ทฤษฎีการเรียนรู้ของบลูมและคณะ ด้านพุทธิพิสัยและจิตพิสัย ทฤษฎีพหุศิลปศึกษา เชิงภูมิปัญญาไทย หลักการจัดศิลปะชุมชน และข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเพื่อนำข้อมูลมาใช้ในการออกแบบชุดกิจกรรม ได้แก่ 1) ประชาชนชุมชน 2) ผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปะไทย 3) ผู้เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์ศิลปะ 4) ครูผู้สอนในสถานศึกษา 5) ผู้เชี่ยวชาญการจัดศิลปะชุมชน จำนวน 15 คน โดยใช้เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อสร้างชุดกิจกรรม คือ แบบสัมภาษณ์ข้อมูลประวัติความเป็นมาและความสัมพันธ์ระหว่างงานลายคำกับชุมชน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการพรรณนา จากการศึกษาเอกสารและสรุปผลการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญสามารถสรุปผลการวิจัยเป็นชุดกิจกรรมส่งเสริมการเห็นคุณค่าศิลปะชุมชนสำหรับเยาวชน ประกอบด้วยหลักการจัดกิจกรรม 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านเนื้อหา 2) ด้านเทคนิค 3) ด้านรูปแบบกิจกรรม 4) ด้านการมีส่วนร่วม 5) ด้านการเผยแพร่ ชุดกิจกรรมแบ่งเป็น 4 กิจกรรม ประกอบด้วย 1) กิจกรรมเรียนรู้ชุมชน ยลงานศิลปกรรม 2) กิจกรรม 4 เทคนิคของงานลายคำ 3) กิจกรรมร่วมมือสร้างสรรค์ ลายคำร่วมสมัย 4) กิจกรรมนิทรรศการสร้างสรรค์ศิลป์ถิ่นลำปาง เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลการใช้ชุดกิจกรรม ประกอบด้วย 1) แบบทดสอบความเข้าใจองค์ความรู้งานลายคำสกุลช่างลำปาง 2) แบบวัดเจตคติต่อการเห็นคุณค่างานลายคำสกุลช่างลำปาง 3) แบบสังเกตพฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรม 4) แบบประเมินความพึงพอใจต่อรูปแบบกิจกรรม ผลการประเมินความตรงเชิงเนื้อหาชุดกิจกรรม (IOC) จากผู้ทรงคุณวุฒิพบว่าชุดกิจกรรมดังกล่าวมีความสอดคล้องในระดับ 0.8

คำสำคัญ: ชุดกิจกรรมศิลปะชุมชน, การเห็นคุณค่า, งานลายคำสกุลช่างลำปาง

Abstract

This research aimed to explore the fundamental principles behind the design of an activity set aimed at promoting the appreciation of community arts among the youth: A Case Study of Lampang Gold Leaf Lacquer. This research is Research and Development by employing Bloom (et al.) taxonomies of learning objectives, focusing on the Cognitive Domain and

Psychomotor Domain, along with the Theory of Arts Education emphasizing Thai wisdom, Principles of Organizing Community Art Activities, and insights from expert Interviews. This sample group consists: 1) Community artists, 2) Experts in Thai Art, 3) Experts in Art History, 4) Teachers, 5) Community art activity organizers, totaling 15 participants by using data collection tools as data collection through interviews to gather historical background and the relationship between artwork and the community. The data was then analyzed using content analysis. The findings from the document study and expert interviews could be summarized as research results in a series of activity sets aimed at promoting the appreciation of community arts among youth. The activity set comprised 5 aspects, including 1) Content, 2) Technical, 3) Activity formats, 4) Participation, 5) Dissemination. The activity set was divided into 4 activities, including 1) Community Learning , Exploring Local Artistic Works, 2) 4 Techniques : Lai Kham Artwork 3) Collaborative Creativity Activity: Creating Contemporary. 4) Local Art in Lampang Exhibition. The data collection tools for evaluating the usage of the activity set consists 1) Test questionnaire to assess participants' understanding of the knowledge related to Lampang Craftsmanship artwork "Lai Kham". 2) Measurement form of participants' attitudes toward the significance. 3) Measurement form to measure individual perceptions of the value derived from observing an individual's behavior. 4) Assessment form to determine satisfaction levels regarding the format of the activity set. The evaluation IOC from qualified found that such a set of activities had a consistency of 0.8 levels.

Keywords: Activity Package of Community Art, Valuing, Lampang Gold Leaf Lacquer

บทนำ

ในพื้นที่ภาคเหนือ ซึ่งอดีตเรียกว่า “ล้านนา” ปรากฏรูปแบบงานจิตรกรรมแขนงหนึ่ง คือ งานปิดทองบนพื้นรักหรือชาด เรียกว่า “ลายคำ” โดยสามารถกำหนดอายุได้ระหว่างช่วงพุทธศตวรรษที่ 22-24 ลงมาในพื้นที่จังหวัดลำปาง พบศาสนสถานที่มีปรากฏงานลายคำโบราณหลงเหลืออยู่เป็นส่วนใหญ่ (สุรพล ดำริห์กุล, 2564) โดยปรากฏร่วมกับชิ้นส่วนทางสถาปัตยกรรมและมณฑป (ลปิกร มาแก้ว, 2558) และแบ่งการใช้งานลวดลายตามสัญลักษณ์ได้เป็น 3 ประเภท (สุวิภา จำปาวัลย์ และชัชชนะ ปิ่นเงิน, 2553) ทั้งนี้ อาจเรียกงานลายคำดังกล่าวได้ว่า “งานลายคำสกุลช่างลำปาง”

จากกระแสความเปลี่ยนแปลงของค่านิยมและความตระหนักรู้ในคุณค่าของงานจิตรกรรม ได้ส่งผลต่อการเห็นคุณค่าและความสำคัญในงานลายคำด้วย กล่าวคือ เกิดการปล่อยให้เสื่อมสภาพ การให้ความสำคัญเฉพาะจิตรกรรมที่เป็นจุดขายทางการท่องเที่ยว อีกทั้งความเปลี่ยนแปลงของวัสดุอุปกรณ์ตามยุคสมัยได้ส่งผลต่อกระบวนการสร้างสรรค์ดั้งเดิมที่เป็นภูมิปัญญาของท้องถิ่น ดังกรณีการสร้างงานลายคำสมัยใหม่ที่บังงานลายคำเดิมที่ วัดหมื่นล้าน จังหวัดเชียงใหม่ (เพ็ญสุภา สุคตะ, 2563) โดยปัญหาดังกล่าวเกิดขึ้นเป็นระยะ แสดงถึงความไม่เข้าใจในกระบวนการอนุรักษ์และไม่เห็นคุณค่าของงานลายคำดั้งเดิม

การเห็นคุณค่านั้นมาจากความเข้าใจ ซึ่งเป็นการเรียนรู้ด้านพุทธิพิสัย เป็นการรับรู้โน้ตทัศน์ที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม เกี่ยวข้องกับความเข้าใจในวัฒนธรรมซึ่งเป็นโลกทัศน์ที่บุคคลยึดถืออยู่ การเห็นคุณค่าซึ่งเป็นจิตพิสัยนั้นเป็นการให้ความสำคัญต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งแตกต่างกันไปตามระดับความเข้าใจของผู้รับ (ปทุมรัตน์ พิชญไพบูลย์, 2561) ในกรณีนี้ การรับรู้เกี่ยวกับงานลายคำจึงเป็นประสบการณ์ศิลปะที่สื่อสารจนเกิดความเข้าใจแล้วจึงเชื่อมโยงกับประสบการณ์ปัญญาและอารมณ์ ทำให้ผู้รับรู้เกี่ยวกับงานลายคำสกุลช่างลำปางเกิดความตระหนักในคุณค่าและ

ประโยชน์ที่ตนเองได้รับ เกิดความรู้สึกรักภูมิใจและห่วงหา นำไปสู่การดูแลรักษาและการอนุรักษ์ ซึ่งสอดคล้องกับ ทฤษฎีการเรียนรู้ของบลูมและคณะ ในด้านพุทธิพิสัย ในระดับความจำและความเข้าใจ และด้านจิตพิสัย ในระดับ การรับรู้ การตอบสนอง และการเห็นคุณค่า (ทีศนา เขมมณี, 2562) แนวการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ตามทฤษฎีพุทธิพิสัยศึกษาเชิงภูมิปัญญาไทย (วิรุณ ตั้งเจริญ, 2548) และแนวทางการจัดกิจกรรมศิลปะชุมชน (อภิชาติ พลประเสริฐ และสรिता เจือศรีกุล, 2561)

ดังนั้น จึงควรสร้างการเห็นคุณค่าศิลปะชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับ พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ.2559 ที่กล่าวถึงมรดกภูมิปัญญาดังกล่าว ว่าเป็นสิ่งที่มีการสืบทอดกันมาจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่งโดยอาจมีการปรับเปลี่ยนเพื่อตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมของตน (พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ.2559, 2563) ในกรณีศึกษานี้ เป็นการสร้างการเห็นคุณค่างานลายคำสกุลช่างลำปางให้กับบุคคลกลุ่มต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเยาวชนเขตพื้นที่จังหวัดลำปาง เพื่อให้เกิดความเข้าใจและเกิดการเห็นคุณค่าในมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมดังกล่าว ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการอนุรักษ์และรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติในระยะยาวต่อไป ทั้งนี้งานวิจัยนี้จะเป็นต้นแบบชุดกิจกรรมศิลปะชุมชนสำหรับเยาวชนในพื้นที่จังหวัดลำปางได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาหลักการสร้างชุดกิจกรรมส่งเสริมการเห็นคุณค่าศิลปะชุมชนสำหรับเยาวชน : กรณีศึกษางานลายคำสกุลช่างลำปาง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาชุดกิจกรรมส่งเสริมการเห็นคุณค่าศิลปะชุมชนสำหรับเยาวชน : กรณีศึกษางานลายคำสกุลช่างลำปาง เป็นการวิจัยประเภทการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ได้รูปแบบเบื้องต้นในการออกแบบแบบสัมภาษณ์ เพื่อนำไปใช้เก็บข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญ จากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้นำวิเคราะห์เพื่อใช้ในการออกแบบชุดกิจกรรม วิธีดำเนินการวิจัยประกอบด้วย

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วยประเด็นดังนี้ 1) จิตรกรรมไทย 2) จิตรกรรมล้านนา 3) งานลายคำในพื้นที่จังหวัดลำปาง 4) ศิลปกรรมชุมชน 5) มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม 6) วิธีการสร้างการเห็นคุณค่า 7) ทฤษฎีการเรียนรู้ 8) ทฤษฎีพุทธิพิสัยศึกษาเชิงภูมิปัญญาไทย 9) หลักการจัดศิลปะชุมชน 10) เยาวชน
2. สร้างเครื่องมือเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลในการสร้างชุดกิจกรรม ได้แก่ 1) แบบบันทึกการสำรวจและเก็บข้อมูลงานลายคำสกุลช่างลำปาง 2) แบบสัมภาษณ์ข้อมูลประวัติความเป็นมาและความสัมพันธ์ระหว่างงานลายคำสกุลช่างลำปางกับชุมชน
3. ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือด้วยการหาความตรงเชิงเนื้อหาชุดกิจกรรม (Index of Item Objective Congruence :IOC) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน
4. ดำเนินการขอพิจารณาจริยธรรมวิจัยในคน กลุ่มสหสถาบันที่ 2 สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ เครื่องมือเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลในการสร้างชุดกิจกรรม
5. ลงพื้นที่สำรวจสภาพงานลายคำในพื้นที่จังหวัดลำปาง
6. นำเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลไปเก็บข้อมูลกับผู้เชี่ยวชาญซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ทั้ง 5 ด้าน ด้านละ 3 ท่าน โดยการสัมภาษณ์
7. สังเคราะห์ข้อมูลเป็นหลักการจัดกิจกรรมศิลปะชุมชนสำหรับเยาวชน

8. ออกแบบชุดกิจกรรมศิลปะชุมชนและเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลการใช้ชุดกิจกรรม ประกอบด้วย 1) แบบทดสอบความเข้าใจองค์ความรู้งานลายคำสกุลช่างลำปาง 2) แบบวัดเจตคติต่อการเห็นคุณค่างานลายคำสกุลช่างลำปาง 3) แบบสังเกตพฤติกรรมกรรมการเข้าร่วมกิจกรรม 4) แบบประเมินความพึงพอใจต่อรูปแบบกิจกรรม

9. ตรวจสอบคุณภาพชุดกิจกรรมศิลปะชุมชนและเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลการใช้ชุดกิจกรรม โดยผู้ทรงคุณวุฒิ โดยการหาความตรงเชิงเนื้อหาชุดกิจกรรม (IOC) โดยยอมรับค่าดัชนีความสอดคล้องที่ 0.5 ขึ้นไป โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน

ขอบเขตการวิจัย

1. การวิจัยนี้มุ่งศึกษาเฉพาะงานลายคำสกุลช่างลำปางที่พบในเขตพื้นที่จังหวัดลำปาง
2. กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ด้าน ด้านละ 3 คน ประกอบด้วย 1) ประชาชนชุมชน 2) ผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปะไทย 3) ผู้เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์ศิลปะ 4) ครูผู้สอนศิลปะในสถานศึกษา 5) ผู้เชี่ยวชาญการจัดศิลปะชุมชน
3. ระดับการเห็นคุณค่า (valuing) ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการสร้างการเห็นคุณค่าในระดับการยอมรับในคุณค่านั้น (acceptance of a value) และการชื่นชอบในคุณค่านั้น (preference for a value)

คุณสมบัติของผู้เชี่ยวชาญและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชาชนชุมชน ต้องอาศัยอยู่ในพื้นที่ชุมชน ไม่น้อยกว่า 10 ปี เป็นผู้มีความรู้ความสามารถในองค์ความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมของจังหวัดลำปาง และเป็นผู้มีบทบาทสำคัญภายในชุมชน เช่น เป็นผู้นำการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมภายในชุมชนของตนเอง หรือในระดับจังหวัด
2. ผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปะไทย ต้องมีประสบการณ์การสร้างสรรค์งานศิลปะไทยไม่น้อยกว่า 10 ปี
3. ผู้เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์ศิลปะ ต้องสอนวิชาประวัติศาสตร์ศิลปะไม่น้อยกว่า 5 ปี
4. ครูผู้สอนศิลปะในสถานศึกษา ต้องสอนวิชาศิลปะในระดับชั้นมัธยมศึกษา ในสถานศึกษาเขตพื้นที่จังหวัดลำปาง ไม่น้อยกว่า 3 ปี
5. ผู้เชี่ยวชาญการจัดศิลปะชุมชน ต้องมีประสบการณ์การจัดศิลปะชุมชนไม่น้อยกว่า 3 ปี

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาแนวทางออกแบบชุดกิจกรรม โดยนำข้อมูลที่ได้อันวิเคราะห์ระหว่างข้อมูลเอกสาร การสำรวจ และจากแบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ นำเสนอโดยการพรรณนาประกอบด้วย

1. ข้อมูลประเภทเอกสาร จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. ข้อมูลภาคสนาม จากแบบบันทึกการสำรวจและเก็บข้อมูลงานลายคำสกุลช่างลำปาง วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และนำเสนอประกอบความเรียง
3. ข้อมูลประเภทบุคคล จากแบบสัมภาษณ์ข้อมูลประวัติความเป็นมาและความสัมพันธ์ระหว่างงานลายคำสกุลช่างลำปางกับชุมชน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และนำเสนอประกอบความเรียง

4. ผลการวิเคราะห์ความตรงเชิงเนื้อหาชุดกิจกรรม (Index of Item Objective Congruence: IOC) จากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน โดยใช้สูตร

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

โดย R : คะแนนการพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิ
 $\sum R$: ผลรวมของคะแนนผู้ทรงคุณวุฒิ
 N : ผลรวมของคะแนนพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิ

โดยเกณฑ์การแปลความหมายยอมรับดัชนีความสอดคล้องได้ที่ค่า 0.5 ขึ้นไป

ผลการวิจัย

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การเก็บข้อมูลจากการลงพื้นที่สำรวจ และการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำมาใช้ในการออกแบบชุดกิจกรรมส่งเสริมการเห็นคุณค่าศิลปะชุมชน : กรณีศึกษางานลายคำสกุลช่างลำปาง ได้ดังนี้

1. สรุปประเด็นจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แบ่งเป็น ได้แก่

1.1 ข้อมูลเกี่ยวกับศิลปะไทย ศิลปะล้านนาและงานลายคำสกุลช่างลำปาง

1.2 ทฤษฎีการเรียนรู้ของบลูมและคณะ ด้านพุทธิพิสัย ประกอบด้วยการเรียนรู้ 6 ระดับ ได้แก่ ระดับความจำ ระดับความเข้าใจ ระดับการประยุกต์ ระดับการวิเคราะห์ ระดับการสังเคราะห์ และระดับการประเมินค่า และด้านจิตพิสัย ประกอบด้วยขั้นของการเรียนรู้ 5 ขั้น ได้แก่ ขั้นการรับรู้ ขั้นการตอบสนอง ขั้นการเห็นคุณค่า ขั้นการจัดระบบ ขั้นการสร้างลักษณะนิสัย

1.3 แนวการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามทฤษฎีพุทธิพิสัยศึกษาเชิงภูมิปัญญาไทย ประกอบด้วยรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ภูมิปัญญา 5 รูปแบบ ได้แก่ 1) การแสวงหาความรู้จากตัวบุคคล 2) การแสวงหาความรู้จากเอกสาร 3) การแสวงหาความรู้จากประสบการณ์ตรง 4) การพัฒนาภูมิปัญญาไทยให้เหมาะสมกับปัจจุบัน 5) การสร้างสรรค์กิจกรรมศิลปะและงานช่าง

1.4 แนวทางการจัดกิจกรรมศิลปะชุมชน ประกอบด้วยแนวทางการจัดกิจกรรม 4 ข้อ ได้แก่

1) งานศิลปะที่สร้างขึ้นต้องสื่อถึงวิถีชีวิตและอัตลักษณ์ชุมชน 2) กิจกรรมสอดคล้องกับบริบทและข้อจำกัดชุมชน 3) เป็นกิจกรรมที่ง่ายและสนุก 4) สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและเป้าหมายของหน่วยงานผู้รับผิดชอบ

2. ข้อมูลจากการลงพื้นที่สำรวจและสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 ด้าน สามารถสรุปเป็นประเด็นต่าง ๆ จำนวน 4 ประเด็น ได้แก่

2.1 ประเด็นเรื่อง องค์ความรู้และสภาพปัจจุบันของงานลายคำสกุลช่างลำปาง แบ่งออกเป็น 5 ประเด็นย่อย ได้แก่

1) การกำหนดอายุ : งานลายคำสกุลช่างลำปาง สามารถกำหนดอายุได้ระหว่าง พุทธศตวรรษที่ 22-24 ประกอบด้วย 1.1) ยุคอิทธิพลศิลปะล้านนา กำหนดได้ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 22-23 1.2) ยุคอิทธิพลศิลปะรัตนโกสินทร์และยุคอิทธิพลศิลปะพม่า กำหนดได้ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 24 ลงมา 2) เทคนิคในงานลายคำ : มีจำนวน 4 เทคนิค ได้แก่ 2.1) เทคนิคลายชุด 2.2) เทคนิคลายฉลุ 2.3) เทคนิคผสมระหว่างลายชุดและฉลุ 2.4) เทคนิคลายรดน้ำ 3) ประเภทของลวดลาย : แบ่งตามการใช้งานของลวดลายได้ 3 ประเภท ประกอบด้วย 3.1) สัญลักษณ์ที่ทำให้คิดจักรวาลมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น 3.2) สัญลักษณ์ที่เป็นลวดลายประดับตกแต่งงานสถาปัตยกรรมให้สมบูรณ์ 3.3) สัญลักษณ์ที่สร้างขึ้นประกอบพิธีกรรม 4) ตำแหน่งที่พบ ประกอบด้วย 4.1) ชุมชนที่ปรากฏงานลายคำ ได้แก่ พื้นที่อำเภอเมือง อำเภอเกาะคา อำเภอห้างฉัตร และอำเภอเถิน 4.2) ตำแหน่งของงานลายคำภายในศาสนสถาน ได้แก่ ส่วนประกอบทางสถาปัตยกรรม เช่น เสาวิหาร แผงไม้คอสอง โครงสร้างหลังคาภายใน ผนังด้านหลังพระประธาน และมณฑปที่ติดตั้งร่วมในอาคาร 5) สภาพปัจจุบันของงานลายคำ : สภาพของงานลายคำมีส่วนสัมพันธ์กับสภาพของอาคาร สืบเนื่องจากอาคารที่ปรากฏในพื้นที่จังหวัดลำปางโดยมากมีลักษณะอาคารเป็นอาคารโถง จึงปรากฏความเสื่อมสภาพของวัสดุจากสภาพแวดล้อมของอาคารที่ส่งผลต่องานลายคำอยู่บ้าง เช่น รอยความชื้น ชั้นฝุ่นบนพื้นผิวงานลายคำ ส่วนงานลายคำที่อยู่ในอาคารปิด ยังอยู่ในสภาพที่สมบูรณ์ แต่ก็อยู่ในตำแหน่งที่เสี่ยงต่อการถูกรบกวน เนื่องจากศาสนสถานในพื้นที่จังหวัดลำปางยังคงเป็นโบราณสถานที่ปรากฏการใช้งานสืบเนื่องในพิธีกรรมทางศาสนาของชุมชนอย่างสม่ำเสมอกระทั่งถึงปัจจุบัน

2.2 ประเด็นเรื่อง คุณค่าของงานลายคำสกุลช่างลำปาง : ปรากฏคุณค่าในแง่ของโบราณวัตถุของชุมชน เนื่องจากเป็นงานจิตรกรรมที่ปรากฏอยู่ในงานสถาปัตยกรรม จึงนับได้ว่ามีคุณค่าและความสำคัญควบคู่กัน อีกทั้งศาสนสถานในพื้นที่จังหวัดลำปาง ยังคงมีการใช้งานสืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน จึงถือเป็นมรดกภูมิปัญญาที่สำคัญของชุมชนและเป็นต้นแบบของการสร้างสรรค์และต่อยอดงานศิลปกรรมในพื้นที่จังหวัดลำปางในปัจจุบัน

2.3 ประเด็นเรื่อง การจัดกิจกรรมศิลปะชุมชนในพื้นที่จังหวัดลำปาง : พื้นที่จังหวัดลำปาง มีความเหมาะสมและมีความพร้อมต่อการจัดกิจกรรมศิลปะชุมชน เนื่องจากมีองค์ความรู้ที่ยังไม่ได้รับการเผยแพร่อีกเป็นจำนวนมาก ทั้งยังไม่ปรากฏกิจกรรมที่จัดกับเยาวชนในช่วยวัยรุ่นหรือในสถานศึกษามากนัก ทั้งนี้ การจัดกิจกรรมศิลปะชุมชนในพื้นที่จังหวัดลำปาง ควรคำนึงถึงปัจจัยต่าง ๆ ดังนี้ 1) ช่วงวัยของผู้เข้าร่วมกิจกรรม 2) เนื้อหาและกระบวนการ 3) ช่วงเวลา 4) งบประมาณ 5) สถานที่ 6) การวัดและประเมินผล 7) วิทยากร 8) การประชาสัมพันธ์การจัดกิจกรรม

2.4 หลักการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเห็นคุณค่าศิลปะชุมชน : กรณีศึกษางานลายคำสกุลช่างลำปาง แบ่งเป็น 5 ด้าน ดังนี้

2.4.1 ด้านเนื้อหา : กิจกรรมมีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับงานลายคำสกุลช่างลำปาง มีการเรียนรู้เรื่องราวความเป็นมาของงานลายคำ ประวัติความเป็นมาและประเพณีความเชื่อของชุมชน

2.4.2 ด้านเทคนิค : กิจกรรมมีการบูรณาการทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ มีการเรียนรู้กระบวนการสร้างสรรค์งานลายคำที่อ้างอิงเทคนิคจากงานลายคำในพื้นที่จังหวัดลำปางด้วยเทคนิคที่หลากหลายผ่านอบรมเชิงปฏิบัติการทางด้านศิลปะ มีการสาธิตโดยประยุกต์ใช้วัสดุอุปกรณ์ตามยุคสมัย เพื่อให้เกิดความรับรู้ในระดับความเข้าใจต่องานลายคำสกุลช่างลำปาง

2.4.3 ด้านรูปแบบกิจกรรม : มีรูปแบบกิจกรรมไม่ซับซ้อน ระยะเวลาในการจัดกิจกรรมที่เหมาะสมกับธรรมชาติของช่วงวัยของวัยรุ่น รูปแบบกิจกรรมมีความสนุก สามารถปฏิบัติและต่อยอดกิจกรรมได้ง่าย

2.4.4 ด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรม : บุคลากรในชุมชนพื้นที่การจัดกิจกรรมสามารถมีส่วนร่วมในกิจกรรมร่วมกับเยาวชนผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้

2.4.5 ด้านการนำเสนอและเผยแพร่ : มีการนำเสนอผลงานต่อชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้องด้วยรูปแบบนิทรรศการในพื้นที่ชุมชน เพื่อให้ผู้ชมเกิดความรับรู้ในระดับการเห็นคุณค่าจากการเข้าร่วมกิจกรรม

3. ชุดกิจกรรมส่งเสริมการเห็นคุณค่าศิลปะชุมชนสำหรับเยาวชน : กรณีศึกษางานลายคำสกุลช่างลำปาง ประกอบด้วยกิจกรรม จำนวน 4 กิจกรรม ดังนี้

1. กิจกรรมที่ 1 “เรียนรู้ชุมชน ยลงานศิลปกรรม” เป็นการทัศนศึกษา (Field Trip) วัตถุประสงค์ภายในชุมชนต่างๆในพื้นที่จังหวัดลำปาง ซึ่งปรากฏงานลายคำสกุลช่างลำปางภายในอาคารศาสนสถานภายในวัด เพื่อศึกษาและเรียนรู้เกี่ยวกับงานลายคำที่เป็นศิลปวัตถุในสถานที่จริง เพื่อให้เกิดความเข้าใจและการเห็นคุณค่าโดยประสบการณ์ตรง

2. กิจกรรมที่ 2 “4 เทคนิคของงานลายคำ” เป็นการเรียนรู้เทคนิคในงายลายคำทั้ง 4 เทคนิค โดยใช้รูปแบบศูนย์การเรียนรู้ (Learning Center) โดยจัดกลุ่มผู้เรียนเป็น 4 กลุ่ม ตามฐานการเรียนรู้จำนวน 4 ฐาน ซึ่งอ้างอิงเทคนิคการสร้างสรรคงานลายคำสกุลช่างลำปางทั้ง 4 เทคนิค ประกอบด้วย 1. เทคนิคลายชุด 2. เทคนิคลายฉลุ 3. เทคนิคผสม 4. เทคนิคลายรดน้ำ

3. กิจกรรมที่ 3 “ร่วมมือสร้างสรรค์ ลายคำร่วมสมัย” เป็นการเรียนรู้การประยุกต์ใช้วัสดุอุปกรณ์ในการสร้างสรรค์งานลายคำด้วยเทคนิคภาพพิมพ์ฉลุ หรือ Stencil ซึ่งมีกระบวนการและวัสดุอุปกรณ์ที่ไม่ซับซ้อน โดยเป็นการปฏิบัติกิจกรรมร่วมกันระหว่างเยาวชนผู้เข้าร่วมกิจกรรมและบุคลากรในชุมชน พื้นที่การจัดกิจกรรมผ่านการสร้างสรรค์ตุ๊กตา ซึ่งเป็นงานหัตถศิลป์ที่มีแนวคิดและรูปแบบจากศิลปกรรมท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัดลำปาง

4. กิจกรรมที่ 4 “นิทรรศการสร้างสรรค์ปลั๊กอินลำปาง” เป็นนำเสนอผลงานจากการเข้าร่วมกิจกรรมสู่สาธารณะในรูปแบบนิทรรศการ ภายในศาสนสถานของชุมชนที่เป็นพื้นที่การจัดกิจกรรม โดยฟื้นฟูประเพณีการถวายตุง ซึ่งเป็นประเพณีในวัฒนธรรมล้านนาเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรม เพื่อให้เกิดมิติทางความหมายและความสำคัญอย่างครบถ้วนสมบูรณ์ เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีความรู้สึกและเจตคติที่ดีต่องานลายคำสกุลช่างลำปางร่วมกัน

4. ผลการประเมินความตรงเชิงเนื้อหาชุดกิจกรรม (Index of Item Objective Congruence: IOC) ชุดกิจกรรมและเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลการใช้ชุดกิจกรรมจากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน มีความสอดคล้องในระดับ 0.8 จึงอยู่ในเกณฑ์ที่มีความเที่ยงตรงระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์และเนื้อหาในชุดกิจกรรม

อภิปรายผล

ชุดกิจกรรมส่งเสริมการเห็นคุณค่าศิลปะชุมชน : กรณีศึกษางานลายคำสกุลช่างลำปาง พัฒนาขึ้นจากการสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และวิเคราะห์ข้อมูลจากการสำรวจและสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ทั้ง 5 ด้าน โดยวิเคราะห์ข้อมูลเป็นหลักการจัดกิจกรรมศิลปะชุมชน และพัฒนาขึ้นเป็นชุดกิจกรรมหลักการจัดกิจกรรมดังกล่าว สามารถสรุปได้ว่า กิจกรรมมีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับงานลายคำสกุลช่างลำปาง มีการบูรณาการทั้งภาคทฤษฎี คือ การเรียนรู้เรื่องราวความเป็นมาของงานลายคำประเพณีความเชื่อของชุมชน และภาคปฏิบัติ คือ การเรียนรู้กระบวนการสร้างสรรค์งานลายคำที่อ้างอิงเทคนิคจากงานลายคำในพื้นที่จังหวัดลำปาง รูปแบบกิจกรรมไม่ซับซ้อน มีการเปิดพื้นที่บุคลากรในชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรม และมีการนำเสนอผลงานจากการจัดกิจกรรมสู่สาธารณะในรูปแบบนิทรรศการ

หลักการของชุดกิจกรรมนี้จึงมีความสอดคล้องกับแนวทางการอนุรักษ์จิตรกรรม ซึ่งสามารถแบ่งได้ 2 วิธี ประการแรก คือการบำรุงรักษางานจิตรกรรมไม่ให้เสื่อมสภาพมากกว่าเดิมโดยกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ จัดเป็นการอนุรักษ์เชิงกายภาพ ประการที่สอง คือการศึกษาและเก็บข้อมูล ด้วยการบันทึกภาพ การทำวิจัย และเผยแพร่เพื่อขยายความรู้ในวงกว้าง เพื่อให้เห็นคุณค่าและความสำคัญ เช่น การสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในกระบวนการอนุรักษ์งานจิตรกรรม การรื้อฟื้นประเพณีเพื่อคืนความสำคัญกับงานจิตรกรรมในฐานะเครื่องประกอบพิธีกรรม ไปจนถึงการจัดกิจกรรมศิลปะเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อกระตุ้นให้ชุมชนเห็นคุณค่าและความสำคัญของงานจิตรกรรม (เนื่ออ่อน ขรวิทองเขียว, 2556) และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ทั้งนี้ ชุดกิจกรรมดังกล่าว สามารถเปรียบเทียบได้กับงานวิจัยเรื่อง การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการเห็นคุณค่าศิลปะล้านนา (ณัฐกาญจน์ จันทน์เนื้อไม้, 2561) และงานวิจัยเรื่อง การพัฒนากิจกรรมศิลปะเพื่อส่งเสริมการเห็นคุณค่าของอัตลักษณ์ในงานศิลปหัตถกรรมภาคใต้สำหรับเยาวชน (ธิดิ พฤกษ์อุดม, 2560) ซึ่งมีวัตถุประสงค์เดียวกัน คือ การสร้างการเห็นคุณค่าในงานศิลปะท้องถิ่นสำหรับเยาวชน หากแต่งานวิจัยของ ณัฐกาญจน์ จันทน์เนื้อไม้ ใช้กิจกรรมรูปแบบต่าง ๆ ทั้งการเล่นเกวียน วาดภาพ และการใช้บทบาทสมมติ ในการสร้างการเข้าถึงการเห็นคุณค่าศิลปะล้านนาในวัยรุ่นในพื้นที่จังหวัดเชียงราย ส่วนงานวิจัยของธิดิ พฤกษ์อุดม และ โสมฉาย บุญญานันต์ พัฒนากิจกรรมขึ้นจากรูปแบบอัตลักษณ์ของงานศิลปหัตถกรรมภาคใต้ ซึ่งประกอบด้วยกิจกรรมการตกแต่งงานหัตถกรรมของภาคใต้หลากหลายชนิด หากแต่งานวิจัยนี้ เน้นกระบวนการสร้างสรรค์และเรียนรู้เทคนิคที่อ้างอิงจากเทคนิคการสร้างสรรค์งานศิลปกรรมในอดีตในการสร้างการเห็นคุณค่าของงานศิลปกรรมดังกล่าว

การนำชุดกิจกรรมนี้ไปใช้ให้เกิดผลโดยประจักษ์ชัด อาจต้องอาศัยความจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง หรือให้เวลาต่อการจัดกิจกรรมที่มากขึ้น ซึ่งจะสอดคล้องกับสำนักนายกรัฐมนตรี สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ที่กล่าวถึงการเรียนรู้วัฒนธรรมว่า การเรียนรู้วัฒนธรรมจะเกิดขึ้นได้จากการซึมซับ การเข้าใจอย่างลึกซึ้ง

และมีความซาบซึ้ง ผ่านการซึมซับที่เกิดจากการได้รู้ ได้เห็น ได้ยินบ่อย ๆ จนผู้เรียนคุ้นชินเป็นกิจวัตร (สำนักนายกรัฐมนตรี สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545)

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 แผนภาพหลักการออกแบบกิจกรรมส่งเสริมการเห็นคุณค่าศิลปะชุมชนสำหรับเยาวชน : กรณีศึกษางานลายคำสกุลช่างลำปาง

จากการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสำรวจและสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ สามารถสรุปเป็นแผนภาพการออกแบบชุดกิจกรรมส่งเสริมการเห็นคุณค่าศิลปะชุมชน : กรณีศึกษางานลายคำสกุลช่างลำปาง ประกอบด้วย ประเด็นจากการสำรวจและสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 ด้าน จำนวน 4 ประเด็น โดยประเด็นที่ 4 สามารถสรุปเป็นหลักการจัดกิจกรรม ซึ่งแบ่งออกเป็น 5 ด้าน นำสู่การออกแบบการจัดกิจกรรมสำหรับเยาวชนและชุมชน จำนวน 4 กิจกรรม โดยผลจากการเข้าร่วมกิจกรรมจะนำไปสู่การรับรู้ในระดับความเข้าใจ อันจะนำไปสู่การเห็นคุณค่าในงานลายคำสกุลช่างลำปางในที่สุด

สรุปและข้อเสนอแนะ

งานวิจัยเรื่องชุดกิจกรรมส่งเสริมการเห็นคุณค่าศิลปะชุมชนสำหรับเยาวชน : กรณีศึกษางานลายคำสกุลช่างลำปาง เป็นการศึกษาองค์ความรู้เกี่ยวกับงานลายคำสกุลช่างลำปาง โดยศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับศิลปะไทยและล้านนา ทฤษฎีการเรียนรู้ของบลูมและคณะ ทฤษฎีพุทธศิลป์ศึกษาเชิงภูมิปัญญาไทย แนวทางการจัดศิลปะชุมชน และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การลงพื้นที่สำรวจสภาพงานลายคำ และการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านต่าง ๆ เพื่อนำข้อมูลมาใช้ในการวิเคราะห์และสังเคราะห์เป็นหลักการจัดกิจกรรม ชุดกิจกรรมประกอบด้วยกิจกรรม จำนวน 4 กิจกรรม ได้แก่ 1) กิจกรรมเรียนรู้ชุมชน ยลงานศิลปกรรม 2) กิจกรรม 4 เทคนิคของงานลายคำ เป็นกิจกรรมเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจในองค์ความรู้และกระบวนการสร้างสรรค์งานลายคำ 3) กิจกรรมร่วมมือสร้างสรรค์ ลายคำร่วมสมัย และ 4) นิทรรศการสร้างสรรค์ถิ่นลำปาง เป็นการปฏิบัติกิจกรรมร่วมกับชุมชนและนำเสนอผลงานเพื่อ

เผยแพร่สู่สาธารณะ กิจกรรมดังกล่าวจะก่อให้เกิดความภาคภูมิใจร่วมกันของผู้ร่วมกิจกรรม อันจะนำไปสู่การเห็นคุณค่า (valuing) ในระดับการยอมรับ (acceptance of a value) และชื่นชอบในคุณค่านั้น (preference for a value) ทั้งนี้ ผลการประเมินความตรงเชิงเนื้อหาชุดกิจกรรม (Index of Item Objective Congruence: IOC) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ ระบุว่าชุดกิจกรรมดังกล่าวมีความตรงเชิงเนื้อหากิจกรรม ในระดับ 0.8 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าชุดกิจกรรมดังกล่าวจะสามารถสร้างให้เกิดความเข้าใจในกระบวนการสร้างสรรค์งานศิลปะ ผ่านกิจกรรมเรียนรู้เทคนิคการสร้างสรรค์งานลายคำและกระบวนการสร้างสรรค์งานศิลปะร่วมกับชุมชน อันจะนำไปสู่การเห็นคุณค่าในงานลายคำดังกล่าว ชุดกิจกรรมดังกล่าวจึงเป็นต้นแบบการจัดกิจกรรมส่งเสริม การเห็นคุณค่าศิลปะชุมชนในพื้นที่จังหวัดลำปางได้ โดยสามารถนำมาใช้จัดกิจกรรมทั้งในระบบการศึกษาและ นอกกระบบการศึกษา ทั้งสามารถต่อยอดไปสู่องค์ความรู้อื่นของจังหวัดลำปาง โดยปรับประยุกต์กับเนื้อหาและรูปแบบการจัดกิจกรรมให้สอดคล้องบริบทอื่น ๆ เช่น ประวัติความเป็นมา สภาพแวดล้อม และความต้องการ ของชุมชนพื้นที่จัดกิจกรรมนั้น โดยมีการเห็นคุณค่าในมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชุมชนเป็นวัตถุประสงค์หลักของการวิจัย

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยและนวัตกรรมจากสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ด้านมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ ประจำปีงบประมาณ 2565

เอกสารอ้างอิง

- ณัฐกาญจน์ จันทน์เนื้อไม้. (2561). การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการเห็นคุณค่าศิลปะล้านนา. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทิตนา แคมมณี. (2562). ศาสตร์การสอน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธีติ พลฤกษ์อุดม. (2560). การพัฒนากิจกรรมศิลปะเพื่อส่งเสริมการเห็นคุณค่าของอัตลักษณ์ในงานศิลปหัตถกรรมภาคใต้สำหรับเยาวชน. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เนื่ออ่อน ขรวิทองเขียว. (2556). ความเข้าใจในงานจิตรกรรมไทยประเพณี. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปุลณรัตน์ พิชญ์ไพบุลย์. (2561). จิตวิทยาศิลปะ: สุนทรียศาสตร์เชิงประจักษ์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ.2559. (2563). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 133 ตอนที่ 19 ก หน้า 1 (7 มีนาคม 2563).
- เพ็ญสุภา สุขตะ. (2563). ภาพบานประตูก่อนบูรณะ อนุสรณ์ต่างหน้าชั้นสุดท้าย ของ “วิหารวัดหมื่นล้าน”. เรียกใช้เมื่อ 31 กรกฎาคม 2563 จาก https://www.matichonweekly.com/column/article_333130
- ลิปิก มาแก้ว. (2558). ลายคำน้ำแต้ม. เชียงใหม่: โฮงเฮียนสืบสานภูมิปัญญาล้านนา.
- วิรุณ ตั้งเจริญ. (2548). ทักษะศิลปศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สันติศิริการพิมพ์.
- สำนักนายกรัฐมนตรี สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2545). รายงานการประชุมทางวิชาการเรื่อง ทิศทางวัฒนธรรมกับการศึกษาในกระแสแห่งการเปลี่ยนแปลง. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด วี.ที. ซี.คอมมิวนิเคชั่น.
- สุรพล ดำริห์กุล. (2564). ลายคำล้านนา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เมืองโบราณ.

- สุวิภา จำปาวัลย์ และชंपนะ ปิ่นเงิน. (2553). การศึกษาพุทธสัญลักษณ์ล้านนา. เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อภิชาติ พลประเสริฐ และสรिता เจือศรีกุล. (2561). ผลการจัดกิจกรรมศิลปะเพื่อชุมชนในมหรรรมืองเรื่อง ยี่ม. วารสารศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 22(1), 86-98.